

Akademik halollik va ilmiy-tadqiqot etikasi kodeksi

KDPI

Kodeksning mazmuni, talablar va amalda qo'llash tartibi

Kodeks ta'lim va ilmiy faoliyatning umumiy halollik standartidir

02

Kodeks talabalar, professor-o'qituvchilar, tadqiqotchilar va tegishli xodimlarga tatbiq etiladi.

13

bob

umumiy qoidalardan yakuniy
qoidagacha

95

asosiy band

huquq, majburiyat, nazorat va
javobgarlik

4

ilova

deklaratsiya, murojaat, dalolatnoma,
mezonlar

Kodeksning maqsadi va qo'llanish doirasi

03

Maqsad

Akademik halollik va ilmiy-tadqiqot etikasi normalarini belgilash; qoidabuzarlikning oldini olish; mualliflik, ma'lumot va natijalarning ishonchliligini himoya qilish.

Kimlarga tatbiq etiladi?

Talabalar, professor-o'qituvchilar, ilmiy xodimlar, tadqiqotchilar, rahbarlar va akademik yoki ilmiy jarayonda ishtirok etuvchi boshqa shaxslar.

Talab Kodeks bilan tanishgan kundan emas, institutdagi akademik va ilmiy faoliyat davomida qo'llanadi.

Asosiy tamoyillar qarorni ham, xulq-atvorni ham boshqaradi

04

Halollik va ochiqlik

Vijdonlilik, shaffoflik, manbani shaxsan o'qish va fikrni buzmasdan keltirish.

Huquq va tenglik

Fikr erkinligi, teng javobgarlik, diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik.

Ilmiy sifat

Originallik, aniqlik, to'liqlik, xolislik, ehtiyotkorlik va representativ havolalar.

Mas'uliyat

Manfaatlar to'qnashuvini oshkor qilish, maxfiylik, professional muomala va mas'ul nashr.

Vakolat va majburiyatlar barcha darajalarda taqsimlangan

05

Institut

Qoidalarini joriy etadi, tushuntiradi, tekshiruv va murojaat kanallarini ta'minlaydi.

Fakultet va kafedra

Profilaktika, topshiriq talablari, manbalar va AI qoidalarini tushuntiradi; holatlarni rasmiylashtiradi.

Professor-o'qituvchi

Adolatli topshiriq va baholashni ta'minlaydi, shaxsiy namuna ko'rsatadi, dalillarni saqlaydi.

Talaba va tadqiqotchi

Ishni mustaqil bajaradi, manba va AI foydalanishini oshkor qiladi, haqiqiy ma'lumot taqdim etadi.

Akademik nohalollikning asosiy shakllari

06

Ro'yxat faqat "matn ko'chirish"dan ancha keng.

1	Plagiat	Matn, g'oya, tarjima yoki natijani tegishli havolasiz o'zlashtirish.
2	Ko'chirmakashlik	Nazoratda ruxsatsiz yozma, texnik yoki boshqa yordamdan foydalanish.
3	Soxtalashtirish	Baho, hujjat, ma'lumot, imzo, tadqiqot natijasi yoki dalilni buzib ko'rsatish.
4	Kelishuv va boshqa shaxs	Ishni boshqaga bajartirish yoki boshqa shaxs nomidan imtihon/topshiriq bajarish.
5	Nashr va mualliflik	Takroriy topshirish, parallel nashr, noto'g'ri hammualliflik, o'z-o'ziga plagiat.
6	Uydirma va to'sqinlik	Mavjud bo'lmagan ma'lumot yaratish yoki boshqalarning akademik ishiga qasddan to'sqinlik qilish.

Turnitin natijasi ekspert xulosasini almashtirmaydi

07

O‘z-o‘zidan plagiat emas

To‘g‘ri rasmiylashtirilgan iqtibos, bibliografiya, matn ichidagi havola va muallifning manbali qayta bayoni o‘xshashlik sifatida chiqishi mumkin.

Plagiat alomatlari

Havolasiz paraphrase, mozaik plagiat, to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish, manba–bibliografiya nomuvofiqligi, bir xil ish, self-plagiarism va havolasiz tarjima.

Yagona “maqbul o‘xshashlik foizi” avtomatik hukm bermaydi; mazmuniy ekspertiza shart.

AI vositalaridan foydalanish uch toifada baholanadi

08

Texnik-yordamchi

Imlo, uslub, tarjima loyihasi, format, qidiruv kalit so'zlari. Yakuniy tekshiruv muallif zimmasida.

Mazmuniy

Reja, matn, tahlil, kod, tasvir, jadval yoki xulosa yaratish/qayta ishlash. 1-ilovada oshkor qilinadi.

Taqiqlangan

AI mazmunini tekshirmasdan o'z nomidan topshirish, uydirma manba yaratish, maxfiy ma'lumot kiritish yoki nazorat qoidasini buzish.

AI muallif, hammuallif, ekspert yoki qaror qabul qiluvchi subyekt hisoblanmaydi.

AI indikatori — ehtimollik signali, yagona dalil emas

09

20% va undan yuqori signal

Bu chegara avtomatik qoidabuzarlik emas. Ogʻzaki suhbat, qoʻshimcha topshiriq, qoralamalar, versiyalar, manbalar va maʼlumotlar bilan mualliflik tekshiriladi.

Oʻzbek tilidagi ish

Versiyalar tarixi, manba va hisob-kitoblar, ogʻzaki himoya, nazoratda qayta yozish, uslubiy taqqoslash. Kamida ikki xolis mutaxassis dalolatnoma tuzadi.

Matnni tarjima qilib AI-detektorda tekshirish ishonchli dalil sifatida qoʻllanmaydi.

O'quv-uslubiy ishlarda halollik har bosqichda talab qilinadi

10

Topshiriq

O'qituvchi mustaqillik, manba, hamkorlik va AI bo'yicha ruxsat etilgan chegarani oldindan belgilaydi.

Baholash

Joriy, oraliq va yakuniy nazoratda ruxsatsiz yordam, javob almashish va boshqa shaxs ishtiroki taqiqlanadi.

Rahbarlik

BMI va magistrlik dissertatsiyasi rahbari ishning mustaqilligi, manbalari va jarayonini kuzatadi.

Nashrga tavsiya

Darslik, qo'llanma va boshqa ishlar mualliflik, dalil va originallik talablariga muvofiq ko'rib chiqiladi.

Ilmiy-tadqiqot etikasi muallifdan tashqari barcha rollarni qamrab oladi

11

Tadqiqotchi

Ma'lumotning haqiqiyligi, usul, rozilik, maxfiylik, mualliflik va manfaatlar to'qnashuvi uchun javobgar.

Ilmiy rahbar

Mavzu bo'yicha malaka, real rahbarlik, shaxsan yozilgan xulosa va ish jarayonini kuzatish.

Opponent va muharrir

Mustaqil taqriz, maxfiylik, manfaatdorlikni oshkor qilish va mualliflik huquqini hurmat qilish.

Nashriyot

Mualliflik huquqi, etik nashr amaliyoti va aniqlangan muammolar bo'yicha tegishli choralarni ta'minlash.

Kodeks ilmiy ish turlari va mazmuniy talablarni ham belgilaydi

12

Ilmiy ish turlari

Ilmiy maqola, tezis, monografiya, risola va dissertatsiyaning vazifasi hamda asosiy xususiyatlari belgilangan.

Mazmuniy talablar

Maqola va tezis tuzilishi, dissertatsiyaning kirish va asosiy qismlari, monografiya hamda risola mazmuniga qo'yiladigan talablar yoritilgan.

Mazmuniy talabga rioya qilish akademik halollikni almashtirmaydi; ikkisi birgalikda baholanadi.

Qoidabuzarlik bir nechta manba orqali aniqlanishi mumkin

13

- 1 Antiplagiat**

O'quv-uslubiy va ilmiy ishlarni elektron tizim orqali tekshirish.
- 2 Murojaat va so'rov**

Yozma, elektron yoki og'zaki murojaat hamda so'rovnoma natijalari.
- 3 Rasmiy kanallar**

Rahbariyatga, davlat organi yoki tashkilotdan kelgan xabarlar.
- 4 Ichki nazorat**

Vakolatli tarkibiy tuzilmalarning o'rganish va monitoring materiallari.
- 5 Jamoatchilik nazorati**

Talaba, tadqiqotchi va boshqa shaxslar taqdim etgan tekshiriladigan ma'lumot.

Murojaatni ko'rib chiqish protsessual kafolatlarga asoslanadi

14

Ilmiy tadqiqotlar etikasi qo'mitasi akademik qoidabuzarlik bo'yicha intizomiy organ emas.

Chora qoidabuzarlik og'irligiga mutanosib bo'ladi

15

Yengil

Natijaga jiddiy ta'sir qilmagan, tuzatish mumkin bo'lgan kamchilik.

O'rta

Akademik natija yoki ish ishonchliligiga sezilarli ta'sir qilgan qoidabuzarlik.

Og'ir

Qasddan uydirma/soxtalashtirish, tizimli plagiat, zarar, takroriy yoki jiddiy oqibatli harakat.

Apellyatsiya — qaror nusxasi olingan kundan 5 ish kuni ichida; ko'rib chiqish — bir oy. Ilmiy daraja/unvonni Institut mustaqil bekor qilmaydi.

Kodeksning 4 ilovasi amaliy jarayonni standartlashtiradi

16

1-ilova

Sun'iy intellektdan foydalanish to'g'risida deklaratsiya.

2-ilova

Akademik nohalollik haqida murojaat shakli.

3-ilova

Mualliflikni tekshirish dalolatnomasi.

4-ilova

Qoidabuzarlikni tasniflash va chora tanlash mezonlari.

Kodeksni joriy etishda har bir bo'g'inning vazifasi aniq

17

Professor-o'qituvchi

Topshiriqda manba, hamkorlik va AI chegarasini yozma belgilaydi; dalillarni saqlaydi.

Talaba va tadqiqotchi

Ishni mustaqil bajaradi; manba, yordam va AI foydalanishini oshkor qiladi.

Kafedra va fakultet

Tushuntirish, profilaktika, murojaatni rasmiylashtirish va amaliy nazoratni tashkil etadi.

Vakolatli organ

Xolis tekshiradi, tomonlarni tinglaydi, holatni tasniflaydi va asoslangan qaror chiqaradi.

QIDA → HUJJAT → TEKSHIRILGAN DALIL → XOLIS QAROR